

LARRAZABAL' GO KILKERRA

Larrazabal'go larrean, kilker oso begiko ta abeslaria bizi izaten zan. Uda urreratzen zanean, abots zoliaz guztiai eguraldi ederra iragarten eutsen (zien). Bein baten, Txano iratxoa, aren zuloaren aurretik bidebatez igaroten zala istingako igelen erestaldia entzuteko, une batez bere zuloaren atean gelditu zan, eta alkar agurtu ondoren, Txano'k auxe esan eutsan (zion):

– Aizu, adiskide neuria, kilkerren printzea, zoragarria da zure egoen arrabita (bioliña) entzutea, udako eguraldi ederra gogora dakarrelako. Jo egizu (ezazu) niretzat zure soiñu alaia.

– Unetxu batez soillik izango da, nire emaztegaia ikustera joan egin bear dot-eta, ari nire eresirik ederrena joteko. Ez dau gogokoa itxarotea, eta atzeratuten ba'naz asarratuko da.

– Ez nekian emaztegaia zenduanik. Noiz ezkonduko zarie..?

– Egunak laburtzen asi daitezenean. Orduan ezkonduka, egoen arrabita isilduko dot, eta nire ondorengoak jaio ta gero barriro be joten asiko naz.

– Non dago zure emaztegaia...?

– Istingatik urrun ez dagoan Mendigarai'ko egian.

– Aizu, Kilker maitia, bidebatez istingara lagun joango gara, eta gero zeu emaztegaia gana joango zara.

– Itxaron apur bat, jai-janzkia ipiñi dagidan (dezadan).

Au esanik, kilkerra zulotik ostendu zan, ata andik laster jai-janzkiaz apainduta agertu zan. Buruan, bedarrezko kapelatxu orlegia erabillen zulo bikaz orniduta, adarrak igaro zeitezana; soiña, gau baizen baltza zan besana dizdiratsu bat azalita, eta sei oiñetan ebanozko txokloak. Izan be, Larrazabal'go kilkeraren itxurea zauzkagarria zan, eta bera ikustean, Txano iratxoak ezin eban menperatu ederrespeneko txistu bat.

– Arraio, lagun- esan eutsan (zion)-, Betxuanalandia'ko erregea emoten dozu..!

– Zer da Betxuanalandia edo-ori..?

– Afrika'ko erreiñu bat.

– Naikoa dot nire maiteñoaren ederrespenaz. Jakin bear dozu, adiskide, aren inguruan kilker asko dabilzela, eta nire abestiaren bikaintasunagaitik aren maitasuna jaritsi dot. Baiña goazen, bera ikustearren berantetsia nago-ta.

Mendigarai'ko egiara abiatzen zirala, abestu bitartean, kilkerra pozaren

pozez ikotika joian. Orduan, Txano´k auxe oartuerazo eutsan (zion).

Atan orretan, adiskide biok istingara eldu ziran, eta iratxoa igelen erestaldia entzutearren, an gelditzen zala, Larrazabal´go kilkerra, egian gora bideratu zan. Alde egin aurretik, Txano´k barriro.

—Ondo joan kilker adiskide ori, eta ez aztu, emon dautsudazan (dizkizudan) oarrak.

—Ez, iratxo maitia, gogoan izango ditut.

Andik laster, kilkerrak lats txiki bat zearkatu bear izan eban, eta zelan egiteko ausnar egoala, irrist egin eban (zuan) eta uretara jausita, izuz beterik palastaka asi zan. Tiraiñak eroateko zorian, baiña, osto andi bat albotik igaro yakon (zitzaion), eta oneri eutsita beste ertzera igaro zan.

Larrialdia igarota, zidor batetik joiala, areitz tantai batetik katamixar (katagorri) bat bapatean azaldu, eta eraso eutsan (zion). Kilkerrak itzulipurdi batzuk emonda, bere azkena zala uste izaten ebanean, katamixarra gelditu zan, eta adi-adi begiztatzen ebala (zuala).

—Barkatu, lagun— esan eutsan (zion)— intxaurtzat artu zaitut-eta.

—Ni intxaurtzat artu izan bear be...! Neuk ezaguturiko katamixarrik ergelena zara.

Eta asarre bizian Larrazabal´go kilkerrak bideari jarraitu eutsan (zion). Baretu zanean, baiña, abotzarra zabal-zabal eginda, ezustez suge andi batek eraso eutsan (zion). Kilkerrak zotz bat matraillen artean sartu gura izan eutsan (zion), baiña une aretan zotzik eskura ez izanik, arin baten oiñetako bat kendu, aren abora sartu, eta sugeak lerrenak eginda mamurtu bitartean, gure kilkerrak gesari emon eutsan (zion).

Baiña Larrazabal´go kilkerraren atsekabeak ez ziran oraindiño amaitu, eta baso-soil baten zear joiala, itsumustuan, belatxinga bi oldartu yakozan (zitzaizkion) eta irusteko zorian, biribilketea dantzan egiten asi zan, atzetik kañoi bat ekarrela belatxingak garbitzeko esanez. Izu egindako egaztiak aida baten iges egin eben (zuten), eta kilkerra oartu zan bere maitiaren egoitzatik ur (urbil) egoala, txondor bat ikusi ebanean.

Goizalde aretan, etxetik urten zanean, ikazkiñak bere seme kutuna negar baten utzi izan eban (zuan). Bere amabi semetariko bakarra zan kilker bat ez ebana, eta aita etxetik urten zanean, kilker bat ez ekartekotan, munduko umerik zoribakoena izango litzakela, seme kutunak esan eutsan (zion). Augaitik ba, arratsalde aretan, txondorra ondo ta astiro erreten zanean, **hiker** bat arrapatzera abiatu zan.

Txondorretik ur samar, Larrazabal´go kilkerra andik igaroten zanean ikusi, eta arrapalada baten ikazkiñak atzitu nai izan eban (zuan); kilkerra, baiña, urrenen egoan zulo batera sartu zan. Abo bete agiñakaz geratutako gizona, ez

zan kikildu, eta bedar-izpi bataz zulo-barrua eragin eban (zuan) agertu arte. Noizbait, pozarenpozez kilkerra atzitu, eta txapel pean sartuta etxera joan zan.

Seme kutunak, Larrazabal´go kilkerra kaiola txiki batera sartu, eta leioaren ondoan ipiñi eban gabaz abestu egian (zezan), orretarako ugaza-orri (osto) ugari kaiolan ipiñiz. Baiña maiteminduriko kilkerrak bere bioliña erabilli nai ez izanik.

- Arrats ederra da benetan, baiña etsai asko zure aurka dozu, eta badaezpadan, on izango litzakizu (litzazuke) isiltsuago abestea.
- Zeintzuk etsai..?
- Lenengo ta bein, iturria; onek zure endako lagun asko garbitu dau. Kontuz ibilli, beraz..!
- Egarrri naz, eta nire maitetxua ikusi aurretik edan gura dot.
- Gero, bedartzaren artean zelatari dagoan sugea. Au beti gose da, eta kilkerkia asko atsegin yako (zaio). Erasoten ba´dautsu (ba´dizu)...
- Orduan, zer egin dagiket (dezaket), Txano maitia...?
- Matraillen artean sartu egiozu (zaiozu) zotz bat, eta onetarikorik eskura ez ba´dozu, darabiltzun oiñetako bat naikoa izango litzake aren gosea baretzeko.
- Ez dot aztuko zure burubide ori.
- Gero, belatxingaren kumeak; oneik beti kilker-eske dabiltz, eta aita-amak ikusten ba´zaitue, kabira eroanda, zure azken arnasa emongo zenduke kumeen urdail bete-eziñetan.
- Izugarria izango litzake, Txano maitea. Zer egin dagiket (dezaket) olakorik jazo ez dakidan...?
- Erasoko ba´leutsue (ba´lizute)), astirik galtzeke auxe esaten asi zaitez:
Belatxin amabost txintxin, kilker-errege izateko kañoi bat dakart atzetik belatxingak garbitzeko. Banoa maiteagana mosutxu bat emoteko, eta berak gura ba´dau biok laster ezkontzeko.
- Eta, Txano maitia, au esaten ba´dautset (ba´diet) ez dauste (didate) kalterik egingo...?
- Belatxingak entzun baiño ez, eurok garbitzeko kañoi bat atzetik datorrela, izu gorrian iges egingo dabe. Baiña itzok esatean, biribilketa bat dantzan egiten asiko zara.
- Ondo da, Txano, pozgarria da zeu lako adiskideak izatea. Ezkondu naitenean, eztegiakoa (ezteietakoa) izango zara.

– Eta neuk pozik onartuko be, aitabitxi izatekotan batez be.

Isillune baten ostean, iratxoak barriro.

– Jakin bear dozu, baiña, belatxingak uxatu ondoren, buruaustek ez yatzuzala (zaizkizula) amaituko. Zure maitetxua bizi dan zuloaren ondoan, Oianburu´ko ikazkiñak txondorraren ondoan lanean diardu, eta bere amabi semeai, kilker bana ekarriko dautsela (diela) agindu dau. Kilker-arrapaketan oso trebea dan ezkerro, beragandik aalik urrunen ibilli zaitez.

– Olan egingo dot, Txano, eta eskerrikasko.

Lur jota, ez eban (zuan) besterik egiten asperen jorantsuak jaurti baiño.

Iru gau ta egun txondor-ondoko kilker-eme maiteminduak Larrazabal´goari alperrik itxaron eutsan (zian), eta agertzen ez zala ikusirik, naigabe biziak artuta negar baten aren billa asi zan. Txepetxak ikusi eban kilker-emea etsiak jota bidetik joiala, eta bere atsekabearen zergaitia jakitean,

— Aizu— esan eutsan—, oraintxe bertan Txano iratxoa istingara zuzentzen zala ikusi dot. Zagoz emen unetxu batez, eta jakitun ipiñiko dot.

Laster eldu zan Txepetxa istingara, eta Txano´ri kilker-emearena esan eutsan (zian). Astirik galtzeke, iratxoa ezkongaiagana joanda, bion artean Larrazabal´go kilkeraren billa asi ziran. Baiña aalegindu ba´ziran be, billaturikoa ez zan iñondik agertzen.

Zailla zan benetan kilkerra aurkitzea... Ikazkiñaren seme kutunak, ain irrikaturiko bioliña mutu egoala ikustean, asarre baten kaiola artu, eta etxeko oxin sakonera jaurti izan eban. Zorionez, uretara barik, kaiola ormako adartxu baten korapillotu, eta eskegita geratu zan.

Larrazabal´go kilkerra oartu zan, Txano´k bere arrabita edo bioliña entzungo ba leu, onik urten leitekela, eta augaitik aalik zaratatsuen abesteari emon eutsan (zian). Kilkerren printzea zanez, bere bioliña yaukala zan, eta onezaz gaiñera, **oxiflak** oiartzuna anditzen eban. Jo ta jo egoala, areitz-ostozko euritakoaz aizearen eragiñez zabaldia zearkatzen eban Txano´k, bere adiskidearen eresia aditu, **oxiñera** jatsi, eta kaiolaren barruan egoan kilkerra jaregin eban (zuan). Laster batu ziran besarkada sutsu baten kilkerra ta bere emaztegaia. Arrezkero, eta danok bat etorri-ta, igarotako atsekabeak aztu egiteko, iru egun geroago maiteminduen ezteguak ospatu ziran.

Kilkerren printze bateri egokionez, ospakizuna bikaiña izan zan. Berreun kilker lerraturiko gurdi eder baten, Larrazabal´go kilkerra bere emaztegaiaren egoitzara abiatu zan. Emen, berreun igelek inguraturiko emaztegaia, aren begira egoan, eta guztitariko biolin-jote ta igelen eresiakaz eztegu bikain-bikaiñak ospatu ziran; Txano iratxoa, aitabitxi ederretsia zanez, ezkon-saritzat urrezko lapiko bat eskiñi eutsen. Eta olan, kilkerren enda bikain bateri asiera emenez, urrengo udabarrian euren ondorengoan arrabita zabaldian zear bazterrak alaituko leukiez (lituzkete)...

Irakurlea: Amaia Oianguren - (Arrasate)